

Podstawowe dane osobowe recenzenta

Warszawa, 29.08.2024

dr hab. Maria Gabryś-Heyke, prof.UMFC

Dziedzina - sztuki muzyczne

Dyscyplina - instrumentalistyka

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina - Warszawa

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ Yanlong Zhanga

Zlecniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im.Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, Rada do Spraw Dyscypliny - Sztuki Muzyczne, pismo z dnia 26 czerwca 2024 r., zlecenie podjęte na podstawie ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 roku poz. 1789) Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku (Dz.U. z 2018 roku poz.216) w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz.742 z późn.zm.). Pismo podpisane przez Przewodniczącą Rady do Spraw Dyscypliny-Sztuki Muzyczne, dr hab. Monikę Gardoń-Preinl, prof.AMKP, informujące o powołaniu mnie jako recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w przewodzie pana mgr.Yanlong Zhanga w dziedzinie: sztuki muzyczne, w dyscyplinie artystycznej: instrumentalistyka.

Do pracy mgr.Yanlong Zhanga pt. *“Ekspresja w sonatach fortepianowych jako odzwierciedlenie przemian stylistycznych Aleksandra Skriabina”* została dołączona dokumentacja w wersji elektronicznej i papierowej.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Yanlong Zhang jest pianistą wykształconym w Chinach, odbywającym od 2020 roku studia doktoranckie w Akademii Muzycznej im.K.Pendereckiego w Krakowie pod kierunkiem prof.dr hab. Gajusza Kęski.

Jego działalność artystyczna i pedagogiczna została starannie udokumentowana w dołączonych do pracy doktorskiej materiałach. Swoje aktywności Kandydat wykazał na polu koncertowym, organizacyjnym, pedagogicznymi i naukowym.

Mgr Yanlong Zhang przedstawił wykaz od 2010 do 2023 roku - 26 najważniejszych koncertów solowych oraz 9, w których wystąpił w roli kameralisty, towarzysząc przede wszystkim wokalistom. W tym czasie otrzymał 5 stypendiów, w tym Stypendium dla „wschodzących gwiazd pianistyki” drugiej klasy „Chen Zhifo”, w 2012 prestiżowe „Stypendium krajowe pierwszego stopnia” oraz kilkakrotnie Stypendium Uniwersytetu Artystycznego w Nanjing (2007, 2008, 2009).

Pan Zhang jest laureatem 11 nagród na konkursach pianistycznych w Chinach. Został także 11 razy uhonorowany za swoją działalność pedagogiczną otrzymując dyplomy „dla wyróżniającego się nauczyciela”. W latach 2015-2023 jego uczniowie otrzymali 27 nagród w konkursach krajowych i międzynarodowych m.in.w Chinach, Singapurze, Hongkongu, Japonii i Rumunii. Kandydat był wielokrotnie zapraszany do pełnienia funkcji jurora na międzynarodowych konkursach w Singapurze, Japonii, Wielkiej Brytanii, Polsce, a także na ważnych chińskich konkursach pianistycznych.

Pracą pedagogiczną pan Yanlong Zhang związany jest od 2013 r. ze szkołą artystyczną Ningbo Foreign Affairs School w Ningbo, gdzie pełni także funkcję zastępcy dyrektora. Jest również dyrektorem Stowarzyszenia Muzyków Ningbo, wiceprzewodniczącym zarządu Stowarzyszenia Chórów Ningbo, dyrektorem Towarzystwa Pianistycznego Ningbo i członkiem Stowarzyszenia Muzyków prowincji Zhejiang.

Pan Zhang jest absolwentem klasy fortepianu prof. Xu Jun na Uniwersytecie Artystycznym w Nanjing. Studia ukończył w 2010 roku jako wyróżniający się

student z najwyższymi wynikami. Z tego powodu został zwolniony z egzaminu i kontynuował studia magisterskie w klasie prof. Xu Jun. Edukację pianistyczną Pana Zhanga uzupełniają kursy mistrzowskie, podczas których miał okazję pracować pod okiem prof.prof.: Lin Su, Philippe'a Gerarda, Jujin, Erlanga Erilsena, Wenera Pelinka, Yang Yuulina, Richarda Brauna, Williama Jonga i Natalii Trull.

Był wielokrotnie zapraszany do udziału w krajowych i międzynarodowych festiwalach muzycznych, m.in.: Singapore Piano Art Festival 2015, Osaka International Art Festival 2016. Występował podczas ceremonii otwarcia i zamknięcia Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Fortepianowej „The Silk Road Music” w 2018 r. Wystąpił także w cyklu koncertów „Romantyczne Cztery pory roku: Słuchanie Chopina” w Szanghaju w 2019 r. W 2023 roku współpracował z Orkiestrą Symfoniczną Ningbo i z sukcesem wykonał koncert fortepianowy „Yellow River”. Od 2019 roku pełni funkcję akompaniatora fortepianowego Chóru Stowarzyszenia Muzyków Ningbo, z którym to zespołem brał udział w licznych koncertach i konkursach krajowych, zdobywając nagrody za wyróżniający się akompaniament.

Działalność naukowa Doktoranta opiera się na autorskich badaniach z zakresu teorii sztuki fortepianowej. Znalazło to swój wyraz we współpracy przy powstaniu książki „An Review of European and American Piano Art” oraz publikacjach kilku artykułów w czasopismach związanych z muzyką fortepianową („C.P.E Bach, the Founder of Piano Performance Art”, „The Road of Western Classical Piano Art Series”, „The Outstanding Female Pianist Series”). W 2020 r. Pan Zhang wziął czynny udział w Festiwalu Muzyki Dalekiego Wschodu i Antypodów w Krakowie, podczas którego wygłosił wykład o chińskich dziełach fortepianowych.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgr.Yanlong Zhanga składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego w formie nagrania oraz jego opisu w formie dysertacji noszącej tytuł *“Ekspresja w sonatach fortepianowych jako odzwierciedlenie przemian stylistycznych Aleksandra Skriabina”*.

Nagranie będące podstawą przewodu Kandydata zostało zrealizowane w auli Akademii Muzycznej im.K.Pendereckiego Florianka w Krakowie we wrześniu 2023 roku. Pan Zhang zarejestrował 3 Sonaty fortepianowe Aleksandra Skriabina:

I Sonata fortepianowa f-moll op. 6

V Sonata fortepianowa op. 53

IX Sonata fortepianowa op. 68

Nagranie, które otrzymałam, oceniam pozytywnie. Sonaty Skriabina, wybrane przez Pana Zhanga do zobrazowania tezy dysertacji o przemianie ekspresji w twórczości kompozytora, należą do dzieł o znaczącym stopniu trudności zarówno pod względem technicznym, stylistycznym, formalnym jak i emocjonalnym. Każda z Sonat piętrzy przed pianistą szereg wyzwań, a wykonanie trzech utworów tego gatunku jest prawdziwym „testem wytrzymałości”. Kandydat, doświadczony muzyk, w sposób satysfakcjonujący wywiązuje się z tego zadania. Przedstawia się on jako wirtuoz dysponujący bogatym zasobem środków pianistycznych, biegłością techniczną i znakomitą techniką akordową. Jego rzetelna, dojrzała pianistyka umożliwia wykonywanie złożonych fakturalnie kompozycji przełomu XIX i XX wieku. Operuje on pełnym, nośnym dźwiękiem o ciepłej barwie, a maksymalne u Skriabina wykorzystanie dynamiki w skali forte nie posiada w nagraniu twardości. Uważam to za ważny argument *in plus*.

Kolejną pozytywną uwagą jest zwartość formalna, która cechuje nagranie pana Zhanga. Forma utworu, w jego wykonaniu, zarysowana jest wyraziście, pianista posługuje się w tym celu długimi ciągami napięć podążając konsekwentnie za skriabinowską ideą. Efekt ekstremalnego, frenetycznego napięcia, wywołany u Skriabina zagęszczeniem fakturalnym i rytmicznym a przypominający dochodzenie do kulminacji niekończącej się myśli muzycznej symfonii Gustava Mahlera, został dobrze oddany w nagraniu Pana Zhanga. Gra Pianisty pełna jest pasji, energii witalnej pulsującej w dążącej do ekstazy emocjonalności wykonywanych dzieł.

Jednocześnie wsłuchując się w grę Kandydata w jej skriabinowskiej odsłonie, doświadczyłam wrażenia jednorodności odnoszącej się przede wszystkim do

zagadnień dynamiki i dźwięku. W moim odczuciu pianista posiada tendencję do bardzo szybkiego wchodzenia w dynamikę forte. Fragmenty oznaczone dynamiką pp, a czasami pppp jak ma to miejsce np. w IV części I Sonaty op.6 (chorałowy fragment posiada dodatkowo określenie *quasi niente*) lub np. „rozwibrowane” repetycje IX Sonaty op.68 utrzymane na początku w dynamice pp i dookreślone sformułowaniem *murmuré* - brzmią realnie, pozbawione są tajemniczości, o którą zapewne chodziło kompozytorowi starającemu się oddać poprzez dźwięki swoich utworów mistyczny nastrój duszy. Ta „dosłowność” dźwiękowa w nagraniu Pana Zhanga odbiera intymnym fragmentom Sonat ich transparentną poetyckość. Dłuższe „wstrzymanie oddechu”, dokładniejsze przestrzeganie uwag dynamicznych kompozytora, powstrzymanie się od chęci szybkiego osiągnięcia dynamiki *forte* nadałoby utworom cechę jeszcze większej plastyczności i egzaltacji, w tym wypadku bardzo pożądanej.

Skriabinowska estetyka wymaga od pianisty zarówno umiejętności „szybkiego spalania się” w ogniu muzycznej namiętności jak i trwania w prawie „bezczasowej” kontemplacji „mistycznych pejzaży” wyrafinowanej kolorystyki brzmieniowej. Pan Zhang w swoim nagraniu uwypukla pierwszy w tych elementów, pozostawiając Recenzenta w lekkim niedosycie.

Jednocześnie nagranie Doktoranta spełnia wszystkie kryteria pozwalające na uznanie jego dokonania za znaczące osiągnięcie artystyczne, a jego sztuka pianistyczna budzi moje uznanie.

Część teoretyczna

Praca pisemna, będąca opisem dzieła artystycznego składa się ze wstępu i pięciu rozdziałów, z czego ostatni jest podsumowaniem. Liczy ona 93 strony, opatrzona jest przypisami i bibliografią.

We **wstępie** Doktorant przedstawia cel pracy, główne jej założenia oraz metodologię.

Pierwszy rozdział „Skriabin i jego Sonaty fortepianowe” poświęcony jest nakreśleniu sylwetki Aleksandra Skriabina ze szczególnym uwzględnieniem jego kariery artystycznej oraz charakterystyką trzech etapów twórczości kompozytora.

Rozdział drugi „Spersonalizowany rozwój technik kompozytorskich i metod komponowania” przybliża oryginalną technikę kompozytorską Skriabina z dużą wnikliwością wglębiając się w zagadnienia ewolucji harmonii z akordem syntetycznym włącznie, melodyki, skal, układów tonalnych, rytmu i pulsacji. Swoje obserwacje Doktorant wzbogaca licznymi przykładami nutowymi oraz tabelami mającymi na celu ułatwienie zrozumienia wywodu.

W trzecim rozdziale „Podłoże filozoficzne” Pan Zhang opisuje prądy filozoficzne, oraz poglądy teozoficzne, które wywarły największy wpływ na kształtowanie się osobowości i muzyki Skriabina.

Rozdział czwarty „Zagadnienia wykonawcze” skupia się na omówieniu praktycznych stron pracy nad interpretacją wielowarstwowych dzieł Skriabina, sposobem wydobywania dźwięku, pedalizacją oraz modyfikacjami tempa i rytmu. Rozdział ten uzupełnia analiza porównawcza wykonań znakomitych pianistów znanych ze swych interpretacji skriabinowskich: W.Sofronickiego, V.Horowitza, W.Aszkenazy’ego, J.Ogdona i H.Austbo.

W podsumowaniu znalazły się wnioski wyciągnięte z przeprowadzonych badań nad materiałem muzycznym.

Praca pod względem formalnym jest dobrze skonstruowana, wywód pana Zhanga jest logiczny, a wnioski wyciągnięte z przeprowadzonych badań poprawne.

Moje zastrzeżenia dotyczą warstwy językowej, nie zawsze precyzyjnego operowania chronologią oraz wprowadzania w tekście pojęć, które używane są wymiennie mimo różnych odcieni znaczeniowych.

W warstwie językowej pracy znalazłam szereg niedoskonałości stylistycznych wynikających najprawdopodobniej z dosłownego tłumaczenia niektórych sformułowań z języka angielskiego na język polski. Ponieważ niezręczności te są efektem tłumaczenia, nie będę poświęcać im miejsca w niniejszej recenzji. Jednakże

w przypadku publikacji pracy lub jej fragmentów zalecałabym wnikliwszą redakcję językową.

Wspomniane powyżej zastrzeżenia związane z chronologią dotyczą w mniejszym stopniu „uporządkowania” nieco wyrywkowo potraktowanego życiorysu Aleksandra Skriabina z pierwszego rozdziału pracy, co sformułowań mylnie nazywających okresy historii. Ponieważ problem ten zwrócił moją uwagę w kilku miejscach dysertacji przytoczę jeden z przykładów z I rozdziału, str.6, ostatni akapit, linijka 9.

„Jego (Skriabina) twórczość w dziejach muzyki rozpoczyna się we wczesnym romantyzmie, a kończy na środkowym okresie ekspresjonizmu”. (W wersji angielskiej „His work in the history of music begins with early romanticism and ends in the middle period of expressionism”). Biorąc pod uwagę fakt, że Romantyzm europejski przypada ogólnie rzecz ujmując na okres od lat 90-tych XVIII wieku do lat 40-tych wieku XIX, a w Polsce, zapóźnionej z powodu sytuacji polityczno-historycznej na lata 1822 (Pierwsze wydanie „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza) do 1863 (wybuch powstania styczniowego), powyższe stwierdzenie nie może być uznane za prawdziwe. Aleksander Skriabin może być za to uznany za prekursora ekspresjonizmu w muzyce.

W przedstawionym przez Doktoranta podziale Sonat na poszczególne okresy twórczości - co stanowi punkt wyjściowy rozważań o przemianie ekspresji jako odzwierciedleniu zmian stylistycznych - poza licznymi, bardzo trafnymi i wnikliwymi obserwacjami (szczególnie w rozdziale II) zabrakło mi uwagi o charakterystycznej zmianie, która dokonała się na przestrzeni lat dzielących powstanie V i VI Sonaty. Kompozytor poza stylistyką zmienia język określeń wykonawczych, porzuca włoski na rzecz francuskiego, a w tekście nutowym operuje coraz chętniej metaforami poetyckimi. Ten przełom ekspresji muzycznej znajdujący wyraz w warstwie językowej interesująco współgra z biografią kompozytora, który przepełniony nowymi ideami po spotkaniu z członkami brukselskiej „Białej Łoży” zwraca się ku poszukiwaniom muzycznego misterium.

Ostatnia uwaga krytyczna, którą chciałam zawrzeć w recenzji odnosi się do zagadnienia, które nastrocza najwięcej trudności, a mianowicie przedstawienia

bezpośredniego wpływu filozofii na muzykę. Nie kwestionuję oczywistego wpływu idei teozofii, myśli mistycznej na twórczość Aleksandra Skriabina i kształtowanie się jego osobowości. Zwróciłabym jednak większą uwagę na dobór słów i precyzyjne używanie pojęć. Mistycyzm ze swoją rozległą historią i oddziaływaniami różni się od „nastroju mistycznego”, (*„Mistycy(...)są ostatnimi reprezentantami pewnego sposobu badania i myślenia, które w poszczególnych swoich metodach obce jest naszej obecnej świadomości. Tylko nastrój duszy, który żył w tym sposobie badania, istnieje u natur współczesnych, jeżeli się one skłaniają do rozmyślań”, Rudolf Steiner - Mistyka*). Filozofia idealizmu i mistycyzm tworzą pomost kierujący zainteresowania kompozytora ku ideom teozofii. Studia Skriabina m.in. pism Heleny Blavatskiej i Rudolfa Steinera doprowadzają kompozytora do monumentalnej wizji dzieła muzycznego jako misterium integrującego dźwięk, światło, kolor, zapach i taniec. Sztuka staje się w jego wyobraźni najwyższą formą poznania łączącą osobowe Ja z Istotą Boga w ontologicznej jedni mistycznej ekstazy. Trudno odnosić się nam, wykonawcom i admiratorom muzyki Skriabina do tych porównań, do duchowej drogi przebytej przez kompozytora, której ślad odczytujemy w partyturach. Trudno dotrzymać mu kroku na drodze ku poznaniu. Tym bardziej ostrożnie należy podchodzić do interpretacji jego dzieł oraz bezpośrednich, uproszczonych schematów myślowych podsuwających nam łatwe, „oczywiste” rozwiązania muzyczno-filozoficznych zagadek.

Konkluzja

Doktorant Yanlong Zhang przedstawił starannie przygotowane nagranie zawierające 3 Sonaty Aleksandra Skriabina oraz pracę pisemną spełniającą wymagania zawarte w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz.742 z późn.zm.). Mgr Yanlong Zhang jest dojrzałym muzykiem o silnej artystycznej osobowości dysponującym bogatym warsztatem pianistycznym. Przymioty te pozwalają na prezentację wybranych utworów w sposób przekonujący, oddając zamierzenia kompozytora. Praca pisemna w wyczerpujący sposób analizuje przemiany języka muzycznego Aleksandra Skriabina

oraz przenikanie elementów ekspresji do stylistyki wybranych Sonat fortepianowych.

Uwagi uwzględnione w recenzji nie zmieniają pozytywnego odbioru działań artystycznych i badawczych Yanlong Zhanga, którego pracę przyjmuję.

A handwritten signature in cursive script, reading 'Maria Gabrys-Heyke'.

dr hab. Maria Gabrys-Heyke, prof. UMFC

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina
w Warszawie